

būrys socialistinėse ir kapitalistinėse šalyse veda dalykišką ir principinį ginčą su savo oponentais tarptautiniu mastu ir laimi vis naujas pozicijas, nežiūrint kai kurių nepalankių konjunktūros aplinkybių.

J. Minkevičius

BAŽNYČIOS SKELBIAMOS DOROVĖS KRITIKA LIETUVOS ATEISTINĖJE 1940—1965 m. LITERATŪROJE (Kai kurie aspektai)

1940—1965 metų respublikos ateistai ne pirmieji nagrinėjo religijos ir moralės santykio klausimus: jais domėjosi XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios ateistai¹, religininkų skelbiamą moralę aštriai kritikavo betarpiški tarybinio laikotarpio ateistų pirmtakai — marksistinio-lenininio ateizmo pradininkai su V. Mickevičium-Kapsuku ir Z. Aleksa-Angariečiu² priešakyje ir buržuazinės Lietuvos laisvamaniai³. Tarybų Lietuvos ateistinėje literatūroje religinė etika ir ja grindžiami moralės principai bei normos vis nuosekliau buvo kritikuojami iš istorinio materializmo pozicijų. Tačiau joje tam tikrą laiką buvo jaučiamos kai kurios buržuazinės Lietuvos laisvamanių klaidos (bažnyčios skelbiamos moralės kritikos suvedimas į dvasininkijos ir tikinčiųjų amoralaus elgesio kritiką, neanalizuojant, kiek tas elgesys išplaukia iš pačios religijos esmės, ir kt.).

Pirmaisiais pokario metais, kai sudėtingomis aštrios kovos sąlygomis daugelis kulto tarnų atvirai stojo prieš Tarybų valdžią Lietuvoje, reikėjo demaskuoti ir morališkai įvertinti jų poziciją tikinčiųjų akyse. Tai Lietuvos ateistai ir darė. Vien 1945—1951 m. iš respublikos periodikoje išspausdintų 508 ateistinių straipsnių, 270-yje parodoma amorali politinė bažnyčios ir jos tarnų veikla⁴, iškeliami neigiami jų asmeninio gyvenimo faktai. Pažymėtini J. Jurginio, J. Mickevičiaus, P. Pakarklio, J. Ragauskos, J. Žiugždos ir kitų autorių darbai, parodantieji antilaudinę Vatikano, bažnyčios ir reakcinių kulto tarnų veiklą įvairiais Lietuvos istorijos laikotarpiais⁵. Paskutiniaisiais aptariamo laikotarpio me-

---

¹ *J. Barzdallis*, XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios Lietuvos ateistinė mintis apie religijos kilmę ir kitimą (kand. dis.), V., 1960, p. 251—255.

² *A. Darginavičienė*, Religijos ir klerikalizmo kritika Zigmo Aleksos-Angariečio darbuose (kand. dis.), V., 1968, p. 62—67.

³ *Э. В. Каракозова*, К вопросу о характере атеизма свободомыслящих в буржуазной Литве 1919—1940 гг. (канд. дисс.), Вильнюс, 1963, стр. 253—285.

⁴ *А. Бальсис*, Роль печати в формировании научно-атеистического мировоззрения трудящихся Советской Литвы (1956—1965 гг.) (автореферат канд. дисс.), М., 1967, стр. 13.

⁵ *J. Jurginis*, Kaip bažnyčia Lietuvoje gynė išnaudotojų interesus, V., 1954; *J. Mickevičius*, Bažnyčia — darbo žmonių priešas, V., 1951; *P. Pakarklis*, Popiežiai — lietuvių tautos priešai, V., 1948; *J. Ragauskas*, Bažnyčia — išnaudotojų sąjungininkas ir ramstis, V., 1954; *J. Žiugžda*, Reakcinė katalikų dvasiškija — amžinas lietuvių tautos priešas, Kaunas, 1948; *to paties autoriaus*, Katalikų bažnyčios ekspansija į Pabaltijį ir Rytų Europą, V., 1962, ir kt.

tais išleista nemaža archyvinių dokumentų rinkinių, demaskuojančių reakcinių bažnytininkų nusikalstamą veiklą buržuazinės Lietuvos, hitlerinės okupacijos ir pokario metais⁶.

Tačiau, perskaičius mūsų ateistų darbus, aprašančius, pavyzdžiui, bažnytininkų pagalbą nacistams hitlerinės okupacijos metais, atrodo, kad visi kunigai rėmė liaudies priešus ir nebuvo kulto tarnų, pasisakančių prieš fašistų piktadarybes, o tuo labiau padedančių išsigelbėti žmonėms, kuriems grėsė mirtis. O juk, kaip pastebi V. Niunka, tuo laikotarpiu „daugelis katalikų nepritarė bažnyčios bendradarbiavimui su nacistais, sumindžiojusiais elementariausias piliečių teises. Šių katalikų pažiūros yra artimos komunistų pažiūroms“⁷. Tų katalikų tarpe buvo ir kunigų. Apie jų veiklą, gelbstint hitlerininkų pasmerktus žmones, imta kalbėti ir rašyti tik pastaraisiais metais⁸. Žinoma, tokių kunigų, palyginti su parsioavusiais fašistams, Lietuvoje okupacijos metais buvo labai nedaug, vis dėlto jų nutylėjimas mūsų ateistinėje literatūroje negalėjo padėti ateistinės propagandos objektyvumui. Be to, tai davė tam tikrą pagrindą tikintiesiems, o ypač kulto tarnams, daryti išvadas apie ateistinės literatūros šališkumą.

Jeigu A. Čedavičiaus, A. Gaidžio, J. Minkevičiaus, I. Zakso ir kitų ateistų darbuose yra nemažai vertingų minčių, marksistinės metodologijos pagrindu kritikuojančių bažnyčios skelbiamos dorovės esmę, tai daugelyje, ypač rajoniniuose laikraščiuose spausdinamų vietinių autorių, straipsnių apsiribojama vien kunigų amoralaus elgesio kritika. Tačiau, norint moksliskai kritikuoti bažnytininkų skelbiamą dorovę, nepakanka nušviesti dvasininkijos ir tikinčiųjų elgesio neatitikimą dekalogui. Pernelyg didelis dėmesys amoraliams dvasiškių poelgiams faktiškai tampa kova už „gerą kunigą“ ir nepasiekia norimo tikslo.

Daugelio respublikos ateistų darbuose teigiama, kad bažnyčios skelbiamos moralės bejėgiškumą įrodo amoralūs dvasininkų veiksmai. Šią mintį tikintieji atremia analogiškais pavyzdžiais iš nereliginų žmonių gyvenimo arba priešpastato jai dorą, sąžiningo kunigų gyvenimo pavyzdžius. Dauguma tikinčiųjų patys smerkia nusikalstančius savo draugus bei kulto tarnus ir aiškina, jog čia kalta ne bažnyčios skelbiama moralė, o jos normų nesilaiką asmenys, kad kunigai esą taip pat „mirtingi“ ir nusikalstą kaip žmonės, o ne kaip kunigai⁹. Dar buržuazinės Lietuvos laikais teologas St. Gruodis pripažino, jog „žmogiškų silpnybių pasitaiko net labai aukštų bažnytinės hierarchijos asmenų privatiniam gyvenime“. Čia pat jis, kaip ir visi šiuolaikiniai kunigai bei eiliniai tikintieji, aiškina, kad „atskiri asmens suklysta ne dėl to, kad būtų blogas Bažnyčios mokslas <...>, bet dėl to, kad jie <...> negyvena pagal Bažnyčios mokslą“¹⁰. Todėl kunigų ir tikinčiųjų amoralaus elgesio aprašymas mūsų spaudoje gali būti pateisinamas nebent skaitytojų informavimo tikslais, tačiau šie faktai negali būti svarus argumentas, įrodinėjant bažnytininkų skelbiamos moralės bejėgiškumą. Tokie pavyzdžiai, darant iš jų per daug plačias išvadas, ne tik nepasiekia norimo tikslo, bet gali duoti net priešingų rezultatų.

⁶ Žudikai bažnyčios prieglobstyje, V., 1963; A. Dagelis, Dviveidžiai, V., 1962; E. Žemaitis, XX amžiaus inkvizitoriai, V., 1961; „Geležinis vilkas“, V., 1965, ir kt.

⁷ V. Niunka, Socialiniai katalikybės mitai, V., 1965, p. 190.

⁸ Ir be ginklo kariai. (Straipsnių rinkinys.) Sudarytoja S. Binkienė, V., 1967; S. Šarūnas, Taikos vardan.—„Tiesa“, 1968.I.4, ir kt.

⁹ Taip, pavyzdžiui, tikinčiųjų buvo aiškinami Klaipėdos bažnyčios statybą organizavusių kunigų nusikaltimai (Z. Steponavičius, Auklėjamąjį darbą dirba gamybinis partinis komitetas, kn. „Kovoje už naują žmogų“, V., 1963, p. 236).

¹⁰ St. Gruodis S. J., Laikykis įsakymų, Kaunas, 1939, p. 151—152.

Vienas tokių pavyzdžių yra Klaipėdos bažnyčios statybos organizatorių ir jų bendrininkų savo laiku pagarsėjusios bylos aprašymas¹¹. Septynių nusikaltėlių tarpe čia parodomi du kunigai, kurių dievas yra pinigai. Reikia sutikti, kad ši medžiaga parodė kai kurių bažnytinių amoralumą ir tai, jog jų pačių skelbiama dorovė nesulaikė jų nuo nusikaltimų. Tačiau ten pat parodomi penki analogiškai nusikaltę tarybiniai darbuotojai. Jeigu iš pastarųjų elgesio negalima daryti išvadų apie tarybinių žmonių moralę apilai, tai ir, aukščiau minėtų dviejų kunigų elgesiu remiantis, negalima teigti, kad „dar kartą visų akivaizdoje apsinuogino bažnytinių veidas aplamai“¹². Todėl visiškai teisinga ir taikli yra J. Minkevičiaus pastaba, kad „kai kuriuose mūsų spaudos straipsniuose, demaskuojančiuose čvasiškijos amoralizmą, šiuo amoralizmu labiau stebisi patys jų autorai, negu ortodoksiniai katalikai“¹³.

Kritikuodami religininkų teiginius, kad visų negerovių žemėje priežastis esanti dievo ir bažnyčios mokymo, jo moralinių priesakų nesilaikymas, dalis ateistų nukrypo į kitą kraštutinumą. Jie kaltino religininkų skelbiamą moralę už tai, kad ši nepanaikinus žemėje blogio, neišsprendusi antagonistinių prieštaravimų, nesulaikiusi karų, kitaip sakant, pasirodžiusi bejėgė¹⁴. Toks kaltinimas marksistinės metodologijos požiūriu yra nepagrįstas. Būdamą visuomeninę būtį atspindinčios visuomeninės sąmonės forma, nei bažnyčios skelbiama, nei jokia kita moralė negalėjo išspręsti gamybinių jėgų vystymosi ir privatinės nuosavybės pagrindu atsiradusių prieštaravimų, likviduoti antagonizmo ar sulaukyti karų. Kaip bažnytinių skelbiamos moralinės idėjos, taip ir pati religija galų gale yra visuomenės ekonominės struktūros atspindys, o ne atvirkščiai. Jokios moralinės normos bei etinės idėjos negali pertvarkyti visuomenės, kol pati visuomenė nėra šiems pertvarkymams objektyviai pribrendusi.

Neretai respublikos ateistinėje literatūroje sutinkami teiginiai, jog „religijos skelbiama moralė ne tik nesulaiko nuo nusikaltimų, bet dargi pateisina ir skatina juos (išretinta cituojant.— J. A.)“¹⁵ arba savo skelbiamu lengvu atsipirkimu už nuodėmes ir atsakomybe tik prieš dievą sudaranti palankias sąlygas nusikalsti¹⁶. Žinoma, tam tikru atžvilgiu pastaroji išvada teisinga, tačiau ją galima padaryti tik gilios religinės etikos analizės (kurios pasigendama respublikos ateistinėje literatūroje) pagrindu. Tokią išvadą galima padaryti ir labai primityvus, vulgaraus religinių priesakų supratimo pagrindu. Tačiau tokio supratimo pavyzdžiai gyvenime yra gana reti ir pačių tikinčiųjų smerkiami.

---

¹¹ S. Laurinaitis, S. Bistrickas, Jų dievas, V., 1962. Be to, daug įvairių autorių straipsnių šiuo klausimu buvo spausdinama 1962 m. pradžios respublikiniuose ir rajonų laikraščiuose.

¹² S. Laurinaitis, S. Bistrickas, Jų dievas, p. 43.

¹³ J. Minkevičius, Mokslinė ir religinė pasaulėžiūra.—„Komunistas“, 1962, Nr. 10, p. 34.

¹⁴ V. Murauskas, Moralė ir religija, V., 1959, p. 46; J. Ragauskas, Kaip kunigai apgaudinėja darbo žmones, V., 1954, p. 74, ir kt.

¹⁵ A. Gaidys, V. Murauskas, Moralė ir religija, kn. „Religijos ir ateizmo klausimai“, V., 1963, p. 219—220.

¹⁶ A. Гаўдис, Критика этического учения современного католицизма (автореферат канд. дисс.), М., 1961, стр. 10; V. Murauskas, Moralė ir religija, p. 46, 52—53, ir kt.

Kai kuriuose ateistiniuose straipsniuose aprašomų žmonių, atliekančių išpažintį, dvigubą atgailą ir iš naujo sąmoningai kartojančių tuos pačius nusikaltimus¹⁷, naivumas gali prajuokinti tikinčiuosius, bet neįrodo jiems nei bažnyčios skelbiamos moralės bejėgiškumo, nei to, kad išpažintis savo skelbiama atsakomybe tik prieš dievą sudaranti palankias sąlygas nusikalsti. Katalikai, pavyzdžiui, žino, kad apie vagystę reikia ne tik pasisakyti kunigui ir gailėtis, bet ir atsilyginti nuskriaustajam. Dar buržuazinėje Lietuvoje kunigai aiškino, kad „atlyginimas yra būtina šventos išpažinties sąlyga“, kad „žmogus gali atsilyginti žmogui, bet ne Dievui“, kuris reikalaujamas „gailės, išpažinties ir atsiliginimo“¹⁸. Žinoma, šie kunigo žodžiai loginiu požiūriu kritikuotini, tačiau tai nekeičia klausimo esmės: tikintiesiems žinomą atgailos sakramento reikalavimą atsilyginti nuskriaustajam mūsų ateistai pamiršo komentuoti net aukštosios mokyklos skirtose mokslinio ateizmo kurso literatūroje¹⁹, o kunigai jį aiškino pirmųjų klasių mokiniams²⁰. Todėl teiginių, kad „religija tvirkina žmogų, stumte stumia jį į antimoralinius, antihumaniškus veiksmus“, moksliskai pagrįsti neįmanoma. Jie gali sukelti tikinčių skaitytojų pasipiktinimą autoriais, bet negali priversti jų blaiviau galvoti, o tuo labiau suabejoti religinių priesakų moraliniu vertingumu.

Nors respublikos ateistinėje literatūroje galima rasti teiginių, kad žymi teologų dalis jau atsisako nuo biblijos kaip bažnyčios skelbiamos moralės pagrindo²¹, tačiau nepaįyginamai daugiau yra ateistinių straipsnių, kuriuose dar bandoma kritikuoti šventraštyje aprašomų asmenų elgesį kaip amoralų, vertinant jį pagal šiuolaikinės dorovės normas. Ateistai rašo apie biblinio dievo žiaurumą, apie įvairius žmogžudysčių, išprievartavimo, kraujomaišos, daugpatystės pavyzdžius, kurių gausu šventajame rašte²². Daugelyje tokių ateistinių straipsnių vienaip ar kitaip daromos išvados, kad, esą, tais laikais, kai, pasak šventojo rašto, žmonės turėdavę daugiau betarpiškų susitikimų su dievu ir dėl to tikėję juo, daugelio elgesys anaipol nebuvo moralus. Todėl pats šventasis raštas nesąs dorovės gynėjas, o jame aprašomų žmonių elgesys nerodąs, jog tikėjimas, kaip šiandien teigiamieji religininkai, padėdąs žmonėms susilaikyti nuo blogų darbų.

Tačiau istoriniu požiūriu tokių išvadų daryti negalima. Visų šių bibliinių „nuotykių“ aprašymai gali paliudyti mums tik paties šventojo rašto žemišką kilmę, padėti įsivaizduoti ir suprasti žmonių gyvenimą, jų santykius apytikriai prieš porą tūkstančių metų, bet neduoda pagrindo tų santykių laikyti amoraliais. Visai kitos epochos žmonių papročių ir elgesio vertinimas iš šių dienų pozicijų yra istorizmo principo pažeidimas. Savaiame suprantama, kad moralinio vertinimo, kaip įvairių žmonių elgesio panašiose aplinkybėse

---

¹⁷ A. Gaidys, Ne, žmonės be religijos nepages.—„Tiesa“, 1962.VII.28; B. Rėpša, Ne! Tokia moralė nereikalinga.—„Kauno tiesa“, 1960.I.6.

¹⁸ Kun. J. Remeikis, Katalikų tikybos vadovėlis (gimnazijos III klasei), Kaunas, 1932, p. 73—74, 59.

¹⁹ Religijos ir ateizmo klausimai, V., 1963.

²⁰ Kun. K. Žitkus, Sveika Marija, Kaunas, 1938, p. 156.

²¹ J. Šiurkus, Žmogus pakilo į kosmosą, kn. „Apie gamtą, žmogų ir dvasią“, V., 1963, p. 11.

²² J. M. (?), Kodėl dreba žemė.—„Laisvoji mintis“, 1940, Nr. 5; V. Murauskas, Moralė ir religija, p. 34—38; D. Pranckūnienė, Šis tas iš biblijos, V., 1963; J. Ragauskas, Moteris ir religija, V., 1961, p. 11, ir kt.

palyginimo rezultato, prigimtis leidžia šiuolaikiniam tyrinėtoji lyginti atskirų vergovinės visuomenės narių elgesį, kaip objektyviai egzistavusių to meto galimybių subjektyvią realizaciją, ir daryti atitinkamas išvadas. Tačiau šių dienų gero ar blogo elgesio kriterijai, kurie yra sąlygojami istoriškai konkrečios socialinės tikrovės, netinka vergovinei visuomenei. Dėl to „nedorovingi“ pavyzdžiai iš šventojo rašto nepadedą mokslinei šiuolaikinės religininkų skelbiamos moralės esmės kritikai.

Zymi vieta mūsų ateistinėje literatūroje skiriama socialinės nelygybės, pasireiškiančios moters pažeminimu įvairiais visuomenės vystymosi laikotarpiais, sankcionavimo religinėje etikoje kritikai. Čia paprastai daugiausia dėmesio skiriama bibliiniams mitams apie dieviškąjį žmonių kūrimo aktą ir iš jo išplaukiantį moters nepilnavertiškumą, apie levos nepaklusnumą dievui ir kt.²³ Be to, istoriniu požiūriu teisingai parodoma viduramžių inkvizicijos kova prieš įtariamą raganavimą moteris²⁴, aprašoma moterų padėtis buržuazinėje Lietuvoje²⁵ ir šiuolaikiniame kapitalistiniame pasaulyje. Tačiau, aprašinėdami bibliinius mitus apie pirmųjų žmonių dieviškąjį sutvėrimą, ateistai neparodo šiuolaikinio bažnytinio jo aiškinimo, dėl kurio mūsų ateistinei propagandai iškyla naujų uždavinių.

Norimo efekto neduoda ir ateistų vienašališkai parinktos biblinės citatos, „pagrindžiančios“ moters priklausymą vyrui, jos nepilnavertiškumą ir panašiai²⁶. Kaip ateistams, taip ir tikintiesiems žinoma, kad beveik kiekvienam biblijos teiginiai ten pat galima rasti antitezę. Dėl to ir mūsų ateistams, be jų cituojamų, nereikėtų pamiršti ir tokių biblijos teiginių: „Vyrų, mylėkite savo moteris, kaip ir Kristus mylėjo Bažnyčią ir pats save atidavė už ją <...>“, „Taip ir vyrai turi mylėti savo žmonas, kaip savo kūnus. Kas myli savo moterį, tas pats save myli“²⁷ ir panašių.

Prieštaravimų biblijoje labai daug. Todėl, ateistams grindžiant savo teiginius biblinėmis citatomis, teologai ir tikintieji atmėta juos, remdamiesi priešingais tos pačios biblijos teiginiais. Tai rodo šio argumentacijos šaltinio nepakankamumą.

Mūsų ateistai kritikavo bibliiniais mitais grindžiamą bažnyčios ir jos „tėvų“ pažiūrą į santuoką ir motinystę kaip neišvengiamas blygbes²⁸, aprašė specialiai moterims skirtas bažnytinės apeigas, reiškiančias moters pažeminimą²⁹. Tačiau visų šių teisingai aprašomų, istorijai žinomų faktų ir iš jų išplaukiančių išvadų dar nepakanka religinės pažiūros į santuoką ir motinystę kritikai. Kunigai priešpastato jai tikintiesiems žinomą šiuolaikinę bažnyčios pažiūrą į minėtus reiškinius, kuri, reikia pasakyti, nėra labai nauja. Teologai dar buržuazinėje Lietuvoje aiškino, kad santuoką „pats Aukščiausiasis kunigo lūpomis

---

²³ V. Murauskas, *Moralė ir religija*, p. 32–33; D. Pranckūnienė, *Šis tas iš biblijos*, p. 11–15; J. Ragauskas, *Moteris ir religija*, p. 8–10, ir kt.

²⁴ P. Dundulienė. Siaubinga praeitis.—„Mokslas ir gyvenimas“, 1958, Nr. 6; *tos pačios autorės*, *Kelias į lauką*.—„Mokslas ir gyvenimas“, 1959, Nr. 4; J. Ragauskas, *Krikščioniškoji dorovė—darbo žmonių išnaudojimo įrankis*, p. 42; *to paties autoriaus*, *Moteris ir religija*, p. 40, ir kt.

²⁵ J. Jurkūnas ir D. Levinauskas, *Antinacionalinė lietuviškųjų klerikalų politika, V.*, 1955, p. 52–61.

²⁶ V. Murauskas, *Moralė ir religija*, p. 32–33; D. Pranckūnienė, *Šis tas iš biblijos*, p. 11–15; J. Ragauskas, *Moteris ir religija*, p. 7–13, ir kt.

²⁷ Efez. 5, 25; 5, 28.

²⁸ J. Ragauskas, *Moteris ir religija*, p. 15; D. Pranckūnienė, *Šis tas iš biblijos*, p. 12–13.

²⁹ J. Ragauskas, *Moteris ir religija*, p. 9.

palaimina ir padaro ją Naujo Įstatymo sakramentu" ³⁰. Kunigai šiuo metu nekalba, kad po santuokos moteris turinti būti vyro verge, o atvirkščiai: pirmąją vedusių pareiga esanti vienas kito, kaip „Dievo duoto asmens“, gerbimas. „Vyras ir žmona yra geriausi ir ištikimiausi viens kitam draugai“,—rašė teologas St. Gruodis dar 1939 metais ³¹. Štai dėl ko tikintieji kartais negali patikėti ateistų žodžiais apie bažnyčios baurėjimąsi santuoka ir motinyste, o pastebi ateistinės literatūros vienpusiškumą, nušviečiant šiuos klausimus.

Skaitant ateistinius straipsnius, susidaro įspūdis, tarsi už antagonistinėje visuomenėje egzistavusias ir iš dalies tebeegzistuojančias moterį žeminančias ir niekinančias pažiūras yra kalta tik religija ir bažnyčia. Labai retai čia galima rasti teiginių, remiamų F. Engelso aiškinimu, kad bendras moters pavergimas ir pažeminimas prasidėjo tada, kai jos darbas neteko visuomeninės reikšmės ir įgijo „naminį“ pobūdį, pasidarė privačiu reikalu, o pati moteris virto vyro namų tarnaitė ³².

Užmiršdami, kad moters pažeminimas buvo laikinas, bet neišvengiamas visuomenės vystymosi produktas, daugelis ateistų neparodė, jog ne pati krikščionybė ar kuri nors kita religija, kaip rašė dar Z. Angarietis ³³, išsigalvojo moters nelygiavertiškumą vyrui. Krikščionybė, kaip ir bet kuri kita religija, būdama objektyvių antagonistinės visuomenės santykių atspindys ir viešpataujančios klasės įrankis, ši objektyvų, bet laikiną moters pažeminimą galėjo tik pavaizduoti amžinu dalyku ir įteisinti jį dievo vardu.

Nemenkinant mūsų ateistų didelio darbo, kurį jie atliko, kritikuodami bažnyčios skelbiamą moralę, religinę etiką, šiomis trumpomis pastabomis kai kuriais klausimais norėta tik parodyti, kad ne visada ši kritika buvo reikiamai argumentuota bei apgalvota. Kai kur buvo jaučiama objektyvumo (visapusiškumo) stoka. Daugeliu atvejų buvo kritikuojamos viduramžių, o ne šių laikų bažnyčios pažiūros arba tie šventojo rašto teiginiai, kurie šiuo metu kunigų jau aiškinami alegoriškai ir religingiems žmonėms neturi principinės reikšmės. Kartais šie teiginiai būdavo parenkami vienašališkai pagal iš anksto susidarytą schemą, pamirštant akivaizdžius prieštaravimus pačioje biblijoje.

Kritikuodami bažnyčios skelbiamas dorovines normas ir stengdamiesi įrodyti jų bejėgiškumą, daugelis ateistų nukrypo nuo svarbiausio dalyko — ideologinio šių normų pagrindimo (religinės etikos) kritikos.

J. Ažubalis

NAUJA FILOSOFIJOS MOKSLŲ KANDIDATĖ

Lietuvos visuomeninės-politinės ir filosofinės minties vystymosi istorijoje yra dar nemaža neištirtų problemų. Todėl Adelės Darginavičienės disertacija „Religijos ir klerikalizmo kritika Zigmo Aleksos-Angariečio darbuose“, sėkmingai apginta 1968 m. gegužės 14 d., sukėlė filosofų bei istorikų susidomėjimą.

³⁰ St. Gruodis S. J., *Laikykis įsakymų*, p. 118.

³¹ Ten pat, p. 119.

³² J. Ragauskas, *Moteris ir religija*, p. 48.

³³ A. Darginavičienė, *Religijos ir klerikalizmo kritika Zigmo Aleksos-Angariečio darbuose* (kand. dis.), p. 64.